

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՌՈՒՐԱՊԻՒ ՕՐԻՆԱԳԻՐՔԸ

144. Եթէ մէկը նուիրագործուած կին, մը առած է, և այդ նուիրագործուած կինը, իր ամուսնոյն ստրկուելի(37) մը տուած է, և (անոր) զաւակներ հայթայթած է, (եթէ) այդ անձը սրողած է ամուսնանալ նուիրագործուած հարճի մը հետ, պիտի չթոյլատրեն (ատիկա) անոր՝ այդ անձին. թոյլատրուած չէ իրեն ամուսնանալ, նուիրագործեալ հարճի մը հետ:

(37) Յիշէ՛ք՝ ամուլ Սարայի պարագան, որ ձրղեծնութեան համար Աբրահամին տուաւ, իր եղբայրացի աղային՝ Ագարը, Ծնեդ. ԺՁ. 1-4: Եւ Սարա կին Աբրահամ ոչ ծնաներ նա. և էր նորա աղջիկ մի եղբայրացի՝ որչա անուն էր Ագար: Եւ առէ Սարա ցըրբամ յերկրի Գաննացացոց. որովհետեւ արգել զիս Տէր ի ծնանելոյ, արդ մուտ առ աղջկիդ իմ զի արարից ինձ որդի ի դմանէ: Եւ ունկնդիր եղև Աբրամ ձայնի Սարայի: Եւ ա՛ռ Սարա կին Աբրահամ զԱգար եղբայրացի զաղային իւր, յետ տասն ամի բնակելոյ Աբրահամ յերկիրն Գաննացացոց, և ետ զնա Աբրահամ առն իւրում կնուծեան: Եւ եմուտ առ Ագար, և յղացաւ. իբրև ետես թէ՛ յղի է, արհամարհեցաւ իկինն իւր յաջա յորաւ: Յակոբի աղային՝ Բաւլայի մօտ ալ, վերոյիշեալ զէպքերու կրկնուած իւրում ուղարկաւ երեսօթք մը իւր պարզէ, Ծնե. 1. 2-6, Բարկացաւ Յակոբ Ռաքել՝ ալ և առնէ նա. Միթէ փոխանակ Աստուծոյ իցեմ ես, որ արգել զպտուղ որովայնի քոյ: Եւ առէ Ռաքել ցնակոր: Աւանիկ աղային իմ Բաւլա՛յ, մուտ առնաւ, և ծնցի ի վերայ ծնկաց իմօց, և արարից և ետ որդիս իմանէ: Եւ ետ նա աղբալ՝ զաւակներ և իւր կնուծեան: Եմուտ առնա Յակոբ, և յղացաւ Բաւլա՛յ նաժիշտ Ռաքել՝ ալ, և ծնաւ որդի Յակոբայ: Եւ առնէ Ռաքել՝. իրաւ արարինձ Աստուած, և լուսն ձայնի իմում, և ետ ինձ որդի: — Ծնեղոցի պատմութիւնը հանգիստութիւն, Միջազգային վերոյիշեալ օրէնքին հետ, այս առաջիններուն պատմականութիւնը և խոր հետաքննելը կը վաւերացնէ, որչապէս:

Անցեալի մէջ Ժողովուրդը կը գոհանար ծէս և արարողութիւններով, իսկ այժմ կենդանի բնմը և կամ կենդանի խօսքն է որ կրնայ կապել Ժողովուրդը Եկեղեցիին հետ: Այլապէս չենք կրնար Եկեղեցին պահել իր հմայիլ ու կենսատու գերին մէջ արդի պայմաններուն ու պահանջներուն համեմատ:

(Վեպ՝ 3)

ԳՐ. Ա. ՍՍՐԱՅԵԱՆ

145. Եթէ մէկը նուիրագործուած կին մը առած է, և (եթէ) իրեն զաւակներ չէ հայթայթած, և (եթէ) նուիրագործուած հարճի մը հետ որոշած է ամուսնանալ, այդ անձը կրնայ առնել նուիրագործուած հարճ մը և զայն իր տունը մտցնել. (սակայն) նուիրագործուած հարճը, նուիրագործուած կնոջ հետ, հաւասար պիտի չգաստի:

146. Եթէ մէկը նուիրագործուած կին մը առած է, և (ասիկա) իր ամուսնոյն ստրկուելի մը տուած է, և զաւակներ ծնած է (ստրկուելին), (եթէ) վերջը այդ ստրկուելին, քանի որ զաւակներ ծնած է, ինքզինքը հաւասար գաստած է իր տիրուելոյն հետ. իր տիրուելին, զայն գրամի փոխարէն պիտի չտայ. ստրուելի նշանը պիտի գնէ աւար վրայ, և պիտի դասէ զայն, ստրկուելինը շարքին:

147. Եթէ զաւակներ չէ ծնած, իր տիրուելին պիտի զայն գրամի փոխարէն տայ:

148. Եթէ մէկը կին մը առած է, և (եթէ) չարագուշակ ջերմ մը բռնած է զայն, (եթէ այդ անձը) որոշած է ուրիշ մը առնել, պիտի առնէ. իր կինը որուն չարագուշակ ջերմ մը բռնեց, (այդ անձը) պիտի չլքէ զայն. տան մէջ որ հիմնած է, պիտի բնակին, և որքան ատեն որ ապրի, պիտի շաւուանակէ զայն պահել:

ՔՍԱՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակոդմ 9)

149. Եթէ այդ կինը չի հաւանի իր ամուսնոյն տան մէջ բնակիլ, իր օժիտը որ բերաւ իր հօր տունէն, պիտի վերադարձնէ (իր ամուսինը) իրեն ամբողջապէս, և պիտի հեռանայ:

150. Եթէ մէկը իր կնոջ, դաշտ մը, պարտէզ մը, տուն մը կամ շարժագոյն ինչք նուիրած է անոր, (և) իրեն կնքագիր մը խմբագրած է, իր ամուսնոյն (մահէն) վերջ, իր (կնոջ) զաւակները (այդ ինչքերուն նկատմամբ) պահանջ չեն կրնար ներկայացնել իրեն, մայրը պիտի տայ իր ժառանգութիւնը իր այն զաւակին, որ կը (նախա)սիրէ. ուրիշ ոչ մէկու պիտի չտայ:

151. Եթէ կին մը, որ կ'ապրի մէկու մը տան մէջ, որպէսզի իր ամուսնոյն պահանջատենքները զինքը չի բռնեն, պարտաւորած է իր ամուսնունը ըստ դաշանց, վաւերագիր մը խմբագրել տուած է (անոր), եթէ այդ մարդը, այդ կինը առնելէն ա-

առջ, պարտք ունեն, իր պահանջատեղ-
ները պիտի չբռնեն իր կինը. հիմն սակայն,
այդ էջը⁽³⁸⁾ պարտք ունեն այդ մարդուն
տունը մանկել տալը, իր պահանջատեղ-
ները պիտի չբռնեն իր ամուսինը:

152. Եթէ պարտ մը գոյացած է իրենց
վրայ, այդ կինը (այդ) մարդուն տունը
մանկել վերջ, անոնց հրկուքը պիտի հա-
տուցանեն վաճառականին:

153. Եթէ մէկու մը կինը, ուրիշ արուի
մը սիրոյն, իր ամուսինը մեղացնել տուած
է, պիտի զայն ցցահանեն:

154. Եթէ մէկը իր աղջկէն ճանչցած⁽³⁹⁾
է, այդ անձը քաղաքէն պիտի արտաքսեն:

155. Եթէ մէկը, իր գաւկին համար
հարս մը ընտրած⁽⁴⁰⁾ է, և իր գաւակը, զայն
ճանչցած է (եթէ) յետոյ ան (հայրը) պառ-
կած է անոր ծոցին մէջ, և (եթէ) բռնած
են զայն (այդ ձևով), պիտի կապեն զայն
այդ անձը, և պիտի ջուրի մէջ

ՔՍԱՆԿՏԵՐՈՐԳ ՍԻՒԱԿ (հակադիոֆ 10)

նետն զայն:

156. Եթէ մէկը հարս մը ընտրած է իր
զաւկին համար, և իր գաւակը չէ ճանչցած
զայն, այլ ինքը (հայրը) պառկած է անոր
ծոցին մէջ, կէս-միսս արժաթ պիտի կռէ
անոր. տակաւին, ինչ որ բերած էր իր հօր
տունէն, ամբողջովին պիտի վերագարծնէ
անոր. յետոյ իր սրտին ամուսինը պիտի
առնէ զինքը:

157. Եթէ մէկը իր հօրմէն վերջ⁽⁴¹⁾ (մեռ-
նելէն յետոյ) իր օրը⁽⁴²⁾ ծոցին մէջ պառկած
է, պիտի զանոնք այրեն:

(38) Բարեկա-Ասորեստանի մէջ, կնոջ անկա-
խաբեան փաստերէն մին պէտք է նկատուի, ա-
նոր պարտագան ըլլալու պարագան ամուսնու-
թեանէն առաջ:

(39) Սեռային յարաբերութիւնները մասնա-
նշող բայը քաջատեղէն լեզուի մէջ⁽⁴⁰⁾ «էլամտուն»
պիտի ալան է, որուն համազօրը, Հին Ուխտի
գրականութեան մէջ, զնտաւան է, Ենն. Գ. 1,
զէհն'ատամ ետեալ էթ խաւայ իշթս . . . եմուս
Ագամ առ Եւայ կին իւրս:

(40) Հազուադէպօրէն, իր ամուսինը ընտրելու
իրաւունքին⁽⁴¹⁾ պարմանին վերապահուած էր:

(41) Մինչդեռ, եղբոր-քրոջ յարաբերութիւն-
ները, Բարեկան Օրէնդդիտութեանը զանց
հիմնէ. մեղապարտ չէին նկատուած անոնք,
սակարա-Աքքատեսերուս մօտ, հաւանաբար. Եղ-
բոր-քրոջ ամուսնութիւնները չէին արգելուած

158. Եթէ մէկը իր հօրմէն վերջ⁽⁴²⁾ (մա-
հէն յետոյ) բռնուած է ծոցին մէջ անոր՝ որ
զինքը մեծցուցած է (ստնտուն), որ զա-
ւակներ է ծնած, այդ անձը պիտի անջատ-
ուի (արտաքսուի) հօր տունէն:

159. Եթէ մէկը, որ բերած է նշան-
տուքի նուէրը իր աներին տունը, (և) տուած
հարսնական նուէրը, (յետոյ) ուրիշ երի-
տասարդունի մը սիրահարուած է, և ըսած
է իր աներին. «Պիտի չառնեմ քու աղ-
ջկը», աղջկան հայրը պիտի առնէ ինչ որ
իրեն բերուած էր:

160. Եթէ մէկը (իր) աներին տունը
բերած է նշանտուքի նուէրը, տուած է հա-
րսաննական պարգեւը, և (եթէ) աղջկան
հայրը ըսած է. «Պիտի չտամ աղջկա քե-
զի», աղջկան հայրը ինչ որ իրեն բեր-
ուած էր, պիտի կրկնապատկէ և պիտի վե-
րագարծնէ:

161. Եթէ մէկը բերած է նշանտուքի
նուէրը իր աներին տունը, տուած է հար-
սաննական պարգեւը, և (եթէ) իր բարեկամը
զինքը բամբասած է, (և եթէ իր) աները
ըսած է կնոջ (աղջկայ) տիրոջ. «Պիտի չառ-
նես իմ աղջկը», ինչ որ իրեն բերուած էր
պիտի կրկնապատկէ և պիտի վերագարծնէ,
և անոր բարեկամը պիտի չառնէ իր (ծրա-
գրած) կինը:

162. Եթէ մէկը կին մը առած է, ի-
րեն զաւակներ ծնած է, և (եթէ) այդ կինը
ճակատագրին

եղիպտոսի մէջ. Նալօբիթա Թագուհին առա-
ւել (հարազատ) կիսեղբայրը՝ Թուրմէս երբորդը
(տասնութերորդ հաւատութիւն, շուրջ 1500թ.),
սեհ G. Maspero, the Struggle of the Nations,
translated by M. L. McClure, London, 1925, էջ
243; A. Moret, Kings and Gods of Egypt, translated
by Mme Moret, New York and London, 1912, էջ
11-14; Ընդհանրապէս, Կարգիւնի և Կը պատ-
ժուի Քանանայական Օրէնդդիտութեան մէջ, եղբոր
-քրոջ, կամ կիսաքրոջ միջև, սեռային յարա-
բերութիւնները, Հեռ. փ. 9, «Հաւանական քե-
զի» թէ առ ի հօրէ իցէ կամ առ ի օրէ՝ ի տան
ծնեալ կամ արտաքոյ, մի՞ յայտնեցին զառա-
կանն նորայն, Նոյնպէս, Հեռ. ի. 17, «Եւ այր
օք» որ առնուցու զքոյր իւր զաւ ի հօր կամ զառ
ի օրէ, և տեսնիցէ զառականն նորայն, և նա
տեսնիցէ զառականն նորայն, նախատեղք են.
ստանական յերեսաց որդաց աղջին իւրեանց
զի զառականն քեհ իւրոյ յայտնեաց. Ընդհանրե-
զմիւր իւրեանց: P. Cruevilhier, Commentaire
du Code d'Hammourabi, Paris, 1938, էջ 159:

ՔՍԱՆԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակողմ 11)

զացած է՝ (մեռած է), իր հայրը պիտի չպահանջէ անոր օժիտը. իր օժիտը կը պատկանի իր զաւակներուն:

163. Եթէ մէկը կին մը առած է, և (եթէ) զաւակներ չէ հայթայթած իրեն, (և եթէ) այդ կինը ճակատագրին զացած է, եթէ հարսանեկան պարգեւը, զոր այդ անձը բերած էր իր աներին տունը, իր աները իրեն վերագործուցած է, գալով այդ կնկան օժիտին, իր ամուսինը պահանջ պիտի չենեկալացնէ. իր հօր տան կը պատկանի իր օժիտը:

164. Եթէ իր աները չէ վերագործուցած իրեն, հարսանեկան պարգեւը, անոր (կնկան) օժիտին պիտի յապաւէ՝ որքան (որ կ'արժէ) անոր հարսանեկան պարգեւը. յետոյ, անոր հօր տան պիտի վերագործնէ (մնացորդը) անոր օժիտին:

165. Եթէ մէկը, իր ժառանգորդ զաւակին՝ որ իր աշխին նախընտրեալն է, զաշտ մը, պարտէջ մը, կամ տուն մը նուիրած է, կնքագիր մը (ստոնց շուրջ) խմբագրած է անոր, հայրը ճակատագրին երթալէն վերջ, երբ եղբայրները պիտի բաժնուին (ժառանգութիւնը), (նախընտրեալ զաւակը) պիտի առնէ նուէրը զոր հայրը տուած էր իրեն, և տակաւին, (իրենց միջև) հաւասարապէս պիտի բաժնուին հօր տան ստացուածքը:

166. Եթէ մէկը իր ունեցած զաւակներուն համար կիներ առած է, իր կրտսերագոյն զաւակին համար, կին մը չէ առած, հայրը ճակատագրին երթալէն վերջ, եղբայրները երբ (ժառանգութիւնը) պիտի բաժնուին, հօր տան ստացուածքէն, իրենց կրտսերագոյն եղբոր, որ տակաւին կին մը չէ առած, իր բաժնէն զատ, պիտի յատկացնեն իրեն, հարսանեկան նուէրի մը գրամը, և կին մը պիտի առնել տան իրեն:

167. Եթէ մէկը կին մը առած է, և իրեն զաւակներ է ծնած, (յետոյ սակայն) այդ կինը ճակատագրին զացած է, (ամուսինը) անոր մահէն վերջ, ուրիշ կին մը առած է, և (եթէ) ասիկա զաւակներ ծնած է (իրեն), վերջը երբ հայրը ճակատագրին է զացած,

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակողմ 12)

ոչ մէկ կերպով զաւակները պիտի բաժնուին, համաձայն մայրերուն. պիտի առնեն իրենց մայրերուն օժիտները, և հաւասարապէս պիտի բաժնուին հօր տան ստացուածքը:

168. Եթէ մէկը որոշած է (ժառանգաւ) զրկելու իր զաւակը, ըսած է զատուորեն ըրած, «պիտի (ժառանգաւ) զրկեմ զաւակս». (արդ) զատուորները պիտի քննեն իր խնդիրը, և եթէ (ժառանգաւ) զրկուելու արժանի ծանր յանցանք մը չէ գործած, հայրը պիտի չ(ժառանգաւ) զրկէ իր զաւակը:

169. Եթէ (ժառանգաւ) զրկուելու արժանի ծանր յանցանք մըն է գործած իր հօր դէմ, առաջին անգամ, պիտի ներեն իրեն. եթէ երկրորդ անգամ ըլլալով ծանր յանցանք մը գործած է, հայրը պիտի (ժառանգաւ) զրկէ իր զաւակը:

170. Եթէ մէկը, (որուն) իր առաջին կինը զաւակներ ծնած է իրեն, և իր ստրկուհին ալ զաւակներ ծնած է իրեն, (եթէ) հայրը իր կնիկանութեան, ըսած է «զաւակներս (էք)» ստրկուհիին իրեն ծնած զաւակներուն համար, զանոնք առաջին կնկան զաւակներուն հետ հաշուած է (այս ձևով). հայրը ճակատագրին երթալէն վերջ, առաջին կնկան զաւակները և ստրկուհիին զաւակները հաւասարապէս պիտի բաժնուին հօր տան ստացուածքը. ժառանգորդ զաւակը առաջին կնիկայի ծնած, պիտի ընտրէ և պիտի առնէ բաժինը:

171ա. Սակայն եթէ հայրը իր կնիկանութեան, չէ ըսած զաւակներուն զորս ստրկուհին ծնած է իրեն. ձիւմ զաւակներս (էք)». հայրը ճակատագրին երթալէն վերջ, ստրկուհիին զաւակները, առաջին կնիկայի զաւակներուն հետ, պիտի չբաժնուին հօր տան ստացուածքը. ստրկուհիին և իր զաւակներուն համար, ազատութիւն պիտի տրուի. առաջին կնիկայի զաւակները ստրկուհիին զաւակները, ստրկութեան համար պիտի չպահանջեն:

171բ. Առաջին կինը իր օժիտը և ամուսնական նուէրը զոր իր ամուսինը իրեն տուած էր, և կնքագիր մը մէջ խմբագրած իրեն, պիտի առնէ (զանոնք) և իր ամուսնոյն բնակարանին մէջ պիտի ապրի:

ՔՍԱՆԻՆԵՐՈՐԴ ՍԻՆԱԿ (հակակողմ 13)

որքան տառն որ ապրի, պիտի վայելէ արգիւնքը, դրամի փոխարէն պիտի չտայ (զանոնք)։ Իր ժառանգութիւնը իր զաւակներուն կը պատկանի։

172. Եթէ իր ամուսինը չէ տուած իրեն իր ամուսնական նուէրը, պիտի վերադարձնեն իրեն ամբողջովին իր օժիտը, և իր ամուսնոյն տան ինչքէն, պիտի առնէ բաժին մը, ժառանգորդ զաւկի մը պէս (անոր ժառանգութեան հաւասար)։ Եթէ իր զաւակները զինքը կը տանջեն տունէն վտարելու համար, դատաւորները պիտի քննեն անոր խնդիրը, և պատիժ մը պիտի սահմանեն զաւակներուն։ այդ կինը պիտի չլքէ իր բամուսնոյն տունը։ Եթէ այդ կինը որոշած է լքել, ամուսնական նուէրը, զոր իր ամուսինը իրեն տուած էր, պիտի ձգէ իր զաւակներուն, պիտի առնէ (ինքը) իր հօր տան օժիտը, և (յետոյ) իր սրտին ամուսինը պիտի առնէ զինքը։

173. Եթէ այդ կինը, հոն ուր որ մտած է, զաւակներ ծնած է իր վերջին (երկրորդ) ամուսնոյն, այդ կինը մեռնելէն վերջ, առաջինին և վերջինին զաւակները պիտի բաժնուին իր օժիտը։

174. Եթէ զաւակներ չէ ծնած իր վերջին (երկրորդ) ամուսնոյն, իր առաջին ամուսնոյն զաւակները պիտի առնեն իր օժիտը։

175. Եթէ պալատի մը ստրուկը, կամ ստրուկը սոսկական քաղաքացիի մը, ազատ մարդու մը աղջիկը առած է, և ապակա զաւակներ ծնած է, ստրուկին տէրը, ստրկութեան համար պիտի չպահանջէ ազատ մարդու աղջկան զաւակները։

176. Սակայն եթէ պալատի մը ըստրուկը կամ սոսկական քաղաքացիի մը ստրուկը, ազատ մարդու մը աղջիկը առած է, և ասկա, երբ զինքը առած է, օժիտով ան իր հօր տունէն մտած է պալատի ստրուկին, կամ սոսկական քաղաքացիի ստրուկին տունը, (եթէ) կենակցելէն, ընտանիք հիմնելէն, շարժագոյթ-ինչք ունենալէն վերջ, պալատի ստրուկը կամ սոսկական քաղաքացիի ստրուկը, գացած է ճակատագրին, ազատ մարդու աղջիկը պիտի առնէ իր օժիտը։ Իսկ, այն ամէնը, զոր իր ամուսինը և ինքը

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՍԻՆԱԿ (հակակողմ 14)

իրենց կենակցելէն վերջ ունեցած էին, երկու մասի պիտի բաժնեն (հաւասարապէս)։ Կէսը պիտի առնէ ստրուկին տէրը, կէսը ազատ մարդու աղջիկը իր զաւակներուն համար։

176բ. Եթէ ազատ մարդու աղջիկը, օժիտ չունի, այն ամէնը, զոր իր ամուսինը և ինքը ունեցած էին, իրենց կենակցելէն սկսեալ, պիտի բաժնեն երկու մասի (հաւասարաբար)։ Կէսը պիտի առնէ ստրուկին տէրը, կէսը՝ ազատ մարդու աղջիկը իր զաւակներուն համար պիտի առնէ։

177. Եթէ այրի մը, որուն զաւակները (տակաւին) պզտիկ են, որոշած է ուրիշի մը տունը մտնել, պիտի չմտնէ առանց դատաւորներու (հաւանութեան)։ Եթէ պիտի մտնէ ուրիշի մը տունը, դատաւորները պիտի քննեն իր առաջին⁽⁴³⁾ ամուսնոյն տան (ստացուածքին) պարագան։ Ետոյ առաջին ամուսնոյն տունը (ստացուածքը) իր վերջին ամուսնոյն և այդ կնոջ պիտի յանձնեն։ Եթէ պիտի անոյն կնքագրի մը խմբագրել պիտի տան, (այն պայմանով թէ) տանը հոգածութիւնը պիտի ստանան, և պիտի մեծցնեն պզտիկները։ Նւթեղէնները դժբախտ փոխարէն պիտի չտան։ Գնողը, որ պիտի գնէ այրիի զաւակներու նւթեղէնները, պիտի չըրկուի իր դրամէն։ Ինչքը պիտի վերադարձուի իր տիրոջ։

ԱՆՈՒՇՈՒԱՆ ԱՌԴ. ԶՂՋԱՆՆԱՆ

(Շարունակելի՛ 5)

(43) «Դէմք» բառին տեղ՝ փոխարեքարբարժամանկապարական կարգով, «առաջինը» արտայայտուելու համար, «գէմք» և «գլուխ» բառերը կը դործածէին Աքքադները և երբայեցիները, քանի որ, առաջին մասը մարմնոյն որ գոյութիւն կ'առնէր, և աւագործութեան առաջինը կը հանդիսանար, զոր ինչ էր այդ, Revue Biblique, 1920, էջ 490 . . . , 1921, էջ 396 . . .